

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Tel. (030) 10163
Postgiro 58. Abonnementsprijs f 5,50 per jaar. Buitenland f 7,- per jaar, voor
België f 6,-. Losse nummers f 0,25. Verschijnt wekelijks.

DE NEEN-ZEGGERS

Ik denk dat U zich wel even hebt afgevraagd: Wat bedoelt hij nu eigenlijk met die titel? Het woord neen-zegger zal misschien wel de gedachte oproepen aan een dwarsdrijver, een opposant, een ruziemaker. Dat denk ik zo tenminste. Maar als we erover nadenken is neen zeggen helemaal niet altijd iets negatiefs. Wie in de tijd van de bezetting neen zei tegen het nationaal-socialisme hoefde helemaal geen negativist te zijn; hij stond voor een positieve zaak. En wie neen zegt tegen huichelarij, zelfzucht en onrecht geeft daarmee uiting aan een positieve overtuiging. Omgekeerd is ja zeggen niet altijd een verdienste. Wie ja zegt tegen alles wat anderen menen en doen is allicht een ja-broer en dat is helemaal niet zo'n vleiende aanduiding.

De neen-zeggers zijn de mensen die niet zo maar met de meerderheid meepraten; zij conformeren zich niet, zoals dat heet, met de gangbare opinies, zij zijn nonconformisten. In humanistische kring vinden de neen-zeggers daarom nogal gauw waardering, want ook humanisten zijn mensen die niet graag zonder meer aanvaarden wat de meerderheid vindt. Daarom noem ik zelf de humanisten nog al eens onruststokers: Zij stellen prijs op een eigen mening en aanvaarden niet voetstoots wat hun voorgehouden wordt. Zo behoort het tenminste te zijn en laten we aanemen dat ze dat ook eerlijk proberen.

Maar nu is het een vergissing te denken, dat humanist zijn en neen zeggen eigenlijk zo wat hetzelfde is. Neen zeggen is niet een verdienste op zichzelf. Dat is ook duidelijk, als U denkt aan het voorbeeld dat ik zojuist gaf. Er waren neen-zeggers in oorlogstijd die weigerden aan te pappen met het facisme. Maar ze deden dat omdat ze ja zeiden tegen de menselijke waardigheid. Het werkelijk vruchtbare neen wortelt in een ja. Maar het neen van boer Koekoek bijvoorbeeld lijkt zo op het oog nergens anders in te wortelen dan in eigengereidheid, of misschien eigenbelang, ik kan het tenminste niet anders zien. En er is weinig reden om dit soort neen-zeggers vruchtbaar te achten.

Het is eigenlijk een ingewikkelde zaak met dat neen zeggen. Wie neen zegt temidden van een grote groep van neen-zeggers, is daár in feite een ja-zegger.

Als de meerderheid van ons volk neen zegt, bijvoorbeeld tegen moderne kunst dan wordt die meerderheid in feite een gezelschap van ja-zeggers, want iedereen sluit zich aan bij de algemene opinie. Als ik dat zo zeg, beweert ik niets goeds en niets kwaads over moderne kunst; ik stel eenvoudig een feit vast. Namelijk het feit dat neen of ja zeggen op zichzelf geen gunstige of ongunstige betekenis heeft; het hangt er maar van af waarover het gaat en wat de omstandigheden zijn. Nu zult U misschien zeggen dat men pas van echte neen-zeggers kan spreken als ze in de minderheid zijn. Maar dat gaat ook niet op, want men ziet vaak genoeg, dat de neen-zeggers in kleine kring elkaar klakkeloos napraten en in dat opzicht dus echte ja-broers zijn. Een typisch voorbeeld daarvan vormt de groep, die men met een onduidelijke term de nozems noemt en die met een angstvallige nauwkeurigheid hetzelfde aantrekken, hetzelfde doen, hetzelfde zeggen en hetzelfde denken. Oorspronkelijkheid en zelfstandigheid zijn uitgesloten bij dit soort neen-zeggers. Ik zeg alweer: ik spreek hiermee nog geen oordeel uit; ik stel een feit vast.

Het neen of ja zeggen op zichzelf betekent niets. De vraag is waartegen men neen of ja zegt. En er zijn in elk geval twee dingen waartegen ik als humanist neen zeg: namelijk de wanhoop en de dogmatiek, de uitzichtloosheid en de rechtlijnigheid. Beide ondermijnen ze de echte menselijkheid, beide zijn ze in strijd met de humanistische tradi-

personalia

Dr. J. P. VAN PRAAG. Geboren 11 mei 1911 te Amsterdam. H.B.S., staatsexamen, studie Nederlands, geschiedenis (en pedagogie) aan de gemeentelijke Universiteit te Amsterdam. Leraar, later corrector, aan het gemeentelijk lyceum te Dordrecht. Thans lid van Gedeputeerde Staten in de provincie Zuid-Holland. Voorzitter van het Humanistisch Verbond en de International Humanist and Ethical Union.

een lezing voor de vara-microfoon van zondag 16 februari 1964

„De Ark“

Humanistisch Vakantie- en
Conferentie-oord

Belvédèrelaan 14
NUNSPEET

Goede verzorging,
mooie omgeving

VRAAG FOLDER

tie en beide doen ze onrecht aan de menselijke situatie. Beide vloeien ze bovendien voort uit verwarring omtrent wat mens-zijn eigenlijk is en de eisen die dat aan mensen van deze tijd stelt.

Al sinds lang vertoont onze samenleving een merkwaardige tweeslachtigheid. Aan de ene kant beleven we een tot nu toe ongekennde en onvoorstelbare technische vooruitgang, die letterlijk alles schijnt mogelijk te maken; aan de andere kant dreigt de mens zelf steeds meer het slachtoffer van die vooruitgang te worden. Daarbij denk ik dan niet alleen aan een dreigende atoomoorlog, maar veel meer nog aan de stuurlaarsheid die de moderne mens bevangen heeft te midden van de onbegrensde mogelijkheden. Hij kan alles maar hij weet niet wat hij wil, en intussen verzuimt hij de kans menselijk te leven. Hij geniet een zekere welvaart, hij heeft een overvloed van vrije tijd, maar dikwijls heeft hij zichzelf verloren en weet niet wat met zijn leven aan te vangen.

Sommigen zijn door wanhoop bevangen. Ze doen wel mee, maar onder protest. De zinloosheid grijnst hen aan. Vele anderen sluiten zich daarbij aan; misschien niet helemaal uit overtuiging, maar omdat het in de mode is.

En tallozen leven maar voort, zonder zich er zelfs rekenschap van te geven dat er iets schort. De echt wanhopigen zijn de neen-zeggers tegen het leven, uit overtuiging; de anderen zijn de neen zeggende ja-broers, uit gebrek aan overtuiging. Zij vormen het grote koor van de betweters, zonder ooit een hand uit te steken, van de kritikasters, zonder ooit verantwoordelijkheid te dragen, van de zwartkijkers, zonder ooit iets te wagen: het koor van de eigengereide, van zichzelf vervulde afzijdige levensdilettanten.

Daartegen zeg ik neen, niet omdat ik humanist ben, maar omgekeerd. Omdat ik neen zeg tegen deze verschraalde levensvorm ben ik humanist. Ik zie het leven niet als een zaak van rozegeur en maneschijn. Ik weet dat verraad en ellende, pijn en dood erbij horen als de nacht bij de dag. Ik heb mijn verwachtingen niet hoog gespannen: kleinheid, domheid en gemeenheid, bedreigen ons dag in dag uit. Maar juist daarom is het de moeite waard een stuk menselijke ontplooiing en menselijke gemeenschap te doen dóórbreken in een onmenselijke wereld. Daarom zeg ik neen; niet tegen de vruchtbare kritici, gedreven door een onblusbaar verlangen naar echtheid en volledigheid, maar tegen de zure burgermannetjes die dreinen om een verloren zekerheid. Juist daardoor maken ze ruim baan voor de dogmatiek; voor hun eigen dogma dat het allemaal toch de moeite niet waard is; en dat verschaft de onverschilligen een goedkoop argument om zich achter te verschuilen. Het zal weinig verwondering wekken dat een humanist neen zegt tegen voor kritiek onaantastbare zekerheden. Maar men denkt dan meestal — ook in eigen kring — alleen aan godsdienstige dogma's. Toch zijn er ook andere dogma's, waarvan ik niet zo zeker ben, dat ze onder buitenkerkelijken en ook onder humanisten geen aanhangers zouden hebben. De vrije economie en het socialisme, het pacifisme en de bewapening, de kerk en het humanisme kunnen alle dogmatisch verworpen of aanvaard worden.

Maar de waarheid zit 'm in de schakeringen, niet in de absolute standpunten, die al gauw absolute karikaturen worden. Menselijk leven is samenleven, en samenleven is leven en laten leven, dat wil zeggen: oog hebben voor het betrekkelijk recht van de ander. Niemand kan zijn eigen overtuiging verloochnen, maar tot mijn eigen overtuiging behoort het besef, dat de gezichtspunten van anderen geen pure dwaasheid kunnen zijn. Dat wil niet zeggen dat ik ze even „goed“ acht als de mijne — om het zo maar uit te drukken; maar het zit hem hier in, dat de mens in zijn zelfontplooiing en zijn medemens-zijn de grondslag is van mijn overtuiging. Zolang de mens dat op zijn wijze tracht te verwerkelijken kan ik er begrip voor hebben. Maar ik zeg neen, zodra hij zichzelf en zijn medemens verloochent.

Neen zeg ik als men in het liberalisme de drang naar zelfstandigheid niet wil zien: neen, als men in het socialisme het verlangen naar menselijke verbondenheid miskent, neen, als men de bewapenaar zedelijke verantwoordelijkheid ontzegt; maar ook neen, als men in bewapening geen probleem meer ziet; neen, als men de kerk niet in staat acht tot bevordering van menselijkheid; en neen

hartelijk dank

aan al degenen, die hun abonnementsgeld van f 5,50 voor het Woord van de Week over 1964 reeds per giro hebben voldaan. En dit zijn er zeer veel. Ook onze dank aan hen, die dit zeer binnenkort eveneens nog zullen doen en wel op postrekening 58, t.n.v. de Humanistische Luisterkring te Utrecht. Als omschrijving: „W. v. d. W. 1964“. Binnenkort zenden wij de kwitanties uit, d.w.z. 40 cent extra kosten voor u en heel veel werk voor ons.

De ADMINISTRATIE.

Zo juist verschenen:

BEZITSVORMING

samengesteld door Dr. W. Albeda, Dr. A. van Biemen, Ir. G. J. Braat, Drs. H. J. D. Dieters, Drs. J. M. Th. Loeffen, Dr. E. Nordlohne, Drs. A. W. H. J. Quaadvlieg, J. Reehorst en Drs. J. M. den Uyl.

Uitgave Nederlands Gesprek Centrum.

Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau, bij voorkeur door overschrijving van f 1,50 op postrekening nr. 30.49.60 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht, met op het strookje de vermelding: N.G.C. no. 27.

als men meent dat ware menselijkheid alleen in openbaring gegrond kan zijn. In al die dingen ben ik een neen-zegger; ook in eigen kring, en daardoor een onophoudelijke onruststoker.

Maar dit neen berust op het ja van mijn humanisme. Dat is voor mij het antwoord op de uitdaging: om het bestaan, waarom we niet gevraagd hebben, maar waaraan we nu eenmaal deel hebben, de moeite waard te maken. Want dit humanisme is niet het neen zonder meer. Het is niet niets. Het berust op het ja van het vertrouwen in de menselijke mogelijkheden, ondanks alles; het ja van een menselijk richtingsbesef dat een mens wijst naar een bestaan dat zichzelf genoeg is; het ja van een levensvormgeving waaraan zelfontplooiing en medemenselijkheid zin verlenen. Wie ook hier neen zegt, graaft de grond onder zijn eigen voeten weg. Hij koestert de illusie dat een mens zinvol denken en doen kan van uit het niets. Hij is niet de radicale neen-zegger, waarvoor hij zich houdt, maar hij verloochent het mens-zijn zelf, en heeft in feite geen motief meer om neen te zeggen. Dat is eigenlijk geen kwestie van intellect, maar van vitaliteit, van levenswil van bereidheid het avontuur van het leven te aanvaarden. Het is ja zeggen in de ontoereikendheid en tweeslachtigheid van ons bestaan. Het is de gezamenlijke verantwoordelijkheid aanvaarden om het leven meer leefbaar te maken. Het gaat niet alleen om een individuele beslissing, maar ook om een gezamenlijke taakvervulling; om de samenwerking in praktische dingen van hen die neen zeggen tegen dogma en wanhoop, omdat zij ja zeggen op het mens-zijn.

J. P. VAN PRAAG

de slaper

O slaper, die uw adem haalt
en wederhaalt, en elke maal
uit nauw-ontsloten lippen zacht
de zuchten glippen in den nacht:

Gij slaapt gelijk in 't schaduwwoud
op Latmos, schoon gij wenen zoudt
zo uw vergetelheid ontwaakt'
en gij de droeve wereld zaagt,

zo gij uit de armen van den slaap
die u bemint, werd losgemaakt
en vielt, zo weerloos als een kind
dat zich alleen in leed bevindt.

Gij slaapt en zijt onthecht aan al,
gelost van wat hier wisselval
en wankel is, een vast en wijd
berusten in bewusteloosheid.

De koelte die uw lichaam baadt
legt om uw sluimerend gelaat
een schuchterheid, zo passieloos
als 't uchtendblozen in het oost.

O slaper, slaap een wijle nog,
de dageraad bereikt u toch
bij tijd: nu ligt gij ongeschaad
gelijk een lam en zonder kwaad.

Vanwaar dit zweven, zinken, zwaar,
en licht gelijk een bries tegaar,
o slaper, iedre nieuwe maal
dat gij uw dromend' adem haalt.

Christine de'Haen
(Vlaamse dichteres, geb. 1925)

Humanistische Correspondentiekring voor huwelijkscontacten opgericht door het Humanistische Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht. Gaarne 24 ct aan postzegels insluiten. (adv.)

LUCHTKASTEEL

Zojuist ontvangen wij het bericht, dat in de tuin van een onzer verwanten een sneeuwklompje het schuchtere kopje in het licht heeft geheven. Wij vernamen deze heuglijke tijding toen wij zelf achter de ruiten zaten te spinnen in een plaatselijke opklaring die wij te danken hadden aan een hogedrukgebied hier en een lichte depressie elders.

Omdat wij juist hadden gelezen, dat de minister het loonakkoord met de Stichting van de Arbeid met soepelheid zal laten hanteren en onze aandacht dus al gericht was op het onderwerp lonen en prijzen, ontwikkelde zich uit de schering van de zonneschijn en de naderende lente en de inslag van een mogelijke loonsverhoging een boeiend patroon van onze vakantie.

Februari is voor het bepeinzen van de zorgeloze vrijheid naar mijn mening de juiste tijd. Men is dan nog oneindig ver verwijderd van het tijdstip, waarop men troffel en kalkbak terzijde schuift en heeft alle gelegenheid luchtkastelen op te trekken. Zo is men bijvoorbeeld nog net op tijd om een kamer-tje te huren in de buurt van het Noordzeestrand als men voornemens is volgend jaar te gaan pootjebaaien.

Nu is dit onze zorg niet. Wij die in de onmiddellijke nabijheid van een der mondainste badplaatsen wonen, begeven ons ten hoogste twee keer per jaar naar de kustlijn. Niet omdat wij afkerig zijn van het eeuwig wisselende spel der golven of omdat wij het uitzicht op radio- en televisiestations niet bekoorlijk vinden, maar eenvoudig omdat wij thuis plegen te baden en een hekel hebben aan zand in onze schoenen. Bovendien is het thuis ook veel rustiger.

Wel beginnen wij ons te vermeien in schone herinneringen aan vorige vakanties. Wij spreken tot elkaar over de grazige landouwen, waar wij doorheen getrokken zijn, over het koele bos waar wij hebben gerust over de imposante bergen die wij per stoeltjeslift of tandradbaan hebben bestegen en over de blauwe meren die wij hebben bevaaren.

Terwijl ik dit zo opschrijf kom ik zelf onder de indruk van de vele en verre reizen die ik al gemaakt heb. Wie hierdoor een overdreven indruk van mijn middelen zou krijgen, dient te bedenken dat iemand die zeg tien-duizend gulden 's jaars verdient, in tien jaar toch ook een ton te verteren heeft en daar kan wel een reisje van af.

Zo hebben wij dan weer een greep gedaan in de stapel landkaarten en vouwbladen van vakantie-oorden die wij in de loop der jaren verzameld hebben, om te zien, waaraan wij dit jaar onze ton eens zouden besteden.

Onze conservatieve aard drijft ons steeds weer naar de oorden waar wij zorgeloze uren hebben doorgebracht. De stelling, dat

het geluk niet herhaalbaar is, is naar onze mening onjuist. Er zijn slootkanten, bootsteigers en banken die door binnen- of buitenlandse verenigingen voor vreemdelingenverkeer zijn neergezet, die ons al jaren achtereen in verrukking brengen. Als wij ons niet met grote energie zouden dwingen nu en dan eens te veranderen om niet te ver bij vrienden en kennissen achter te blijven, zouden wij wellicht nu nog steeds naar Varsveld gaan, een plaatsje waaraan wij om de kwaliteit van de koffie of zo iets de dierbaarste herinneringen bewaren.

Dit jaar hebben wij iets heel bijzonders in ons hoofd en ik wil dat hier meedelen op voorwaarde dat gij nu niet ook allemaal daarheen gaat. Want aan een humanistische bezinningsbijeenkomst hebben wij in onze korte verlofperiode niet in de eerste plaats behoefte.

Wij gaan niet naar Spanje. Daar moet u niets achter zoeken, maar het trekt ons niet. Over het strand heb ik u al ingelicht dus aan de Costa Brava zal men ons niet vinden. En de hoogvlakten van Castilië en Leon lijken ons zo kaal en ongezellig, dat wij daar ook niet heen willen. Wij gaan ook niet naar Italië, niet naar Griekenland, Joego-Slavië of Portugal. Wij gaan naar Muggenbeet.

De naam klinkt niet erg uitnodigend, maar ik heb mij laten vertellen, dat men nu naar Muggenbeet moet gaan of nooit. Het land van Muggenbeet en Kalenberg zal namelijk door onze onvermoeide opbouworganen wel dra verkaveld, gedraineerd en in cultuur gebracht worden. En dan is het uit. Dan is een van de weinige plaatsen in ons land, die nog niet vertechniseerd zijn en waar ook de vreemdelingenindustrie nog onderontwikkeld is, bij het moderne leven ingelijfd. Tot vreugde en voordeel van de bewoners ongetwijfeld. Maar wie het land nog in on- of weinig gerepte staat wil aanschouwen, moet er als de bliksem heen. Tot nu toe hadden wij dit verzuimd. Als wij in Vollenhoven, Blankenham en Kuinre waren, lieten wij Muggenbeet rechts liggen. Nu zullen wij ons in de Kalenberger gracht storten.

Het is mogelijk en zelfs waarschijnlijk dat wij ook nog enkele andere plaatsen aandoen en wij hebben zelfs het plan om na Muggenbeet nog even Parijs te bezoeken, maar daarvoor moeten wij dan eerst de berekeningen van het Centraal Planbureau afwachten. En hoewel wij persoonlijk niet bij de Christelijk Historische Unie zijn aangesloten, duimen wij toch dagelijks voor minister Andriessen en zijn goede voornemens. Indien hij er niet in zou slagen zijn doeleinden te bereiken, dan zullen wij Muggenbeet moeten opgeven en alleen naar Parijs gaan. Men moet tenslotte roeien met de riemen die men heeft.

H.H.

lezingen voor de radio

- zo. 23 febr. VARA 9.45 uur: A. Treurniet: „Mag ik zo vrij zijn?”
- zo. 1 mrt. VARA 9.45 uur: P.N. Kruyswijk: „Vader nam altijd het lekkerste...”
- di. 3 mrt. AVRO 16.00 uur: Mevr. D. Heroma-Mealink: „Maatschappelijk werk op humanistische grondslag”.
- zo. 8 mrt. VARA 9.45 uur: G. Stuiveling: „Uit humanistisch oogpunt”.